

Sygn. akt II CSK 516/13

POSTANOWIENIE

Dnia 7 sierpnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku R. R.
przy uczestnictwie E. R.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 7 sierpnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 19 kwietnia 2013 r., sygn. akt I 1Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 30 października 2012 roku Sąd Rejonowy w K. dokonał podziału majątku wspólnego byłych małżonków – wnioskodawcy R. R. i uczestniczki E. R. w ten sposób, że wnioskodawcy przyznał na własność ruchomości w postaci dwóch spawarek i dwóch szlifierek kątowych oraz pieniądze zgromadzone na rachunkach bankowych w kwocie 4.043,37 euro i 6.107,49 złotych, zaś uczestniczce bliżej opisaną nieruchomość zabudowaną domem jednorodzinnym i sąsiadującą z nią działkę gruntu, położone w miejscowości G.,

objęte księgami wieczystymi KW nr (...) i (...), samochód osobowy marki Peugeot 206, jednostki Funduszu (...) o łącznej wartości 11.138,70 zł oraz kwotę 8.277,97 zł zgromadzoną na rachunku bankowym. W celu wyrównania wartości udziałów byłych małżonków w majątku wspólnym Sąd Rejonowy zasądził od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy dopłatę w kwocie 130.113,92 zł rozłożoną na 16 rat po 8.132,12 zł każda z nich, płatnych co 3 miesiące, poczynając od lutego 2013 roku i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wspólność ustawowa wynikająca z zawartego przez strony w dniu 15 kwietnia 1990 roku małżeństwa, została zniesiona wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dniem 1 sierpnia 2008 roku. Strony nabyły w czasie trwania wspólności działkę gruntu w miejscowości G. , na której wybudowały dom jednorodzinny, do którego wprowadziły się w 1997 roku z dwojgiem dzieci. W czasie trwania ustroju wspólności ustawowej E. R. pracowała zarobkowo jako pielęgniarka, studiowała odpłatnie na Akademii Medycznej w (...) i uczyła się języka angielskiego, finansując naukę z pożyczek oraz środków pochodzących z refundacji kosztów podnoszenia kwalifikacji przez Okręgową Izbę Pielęgniarek i Położnych. Od 2003 roku uczestniczka pracuje dodatkowo jako nauczyciel w Centrum (...), osiągając łączne dochody w granicach średniego wynagrodzenia pracowniczego miesięcznie. R. R. w trakcie małżeństwa pracował na kontraktach w Niemczech oraz w Polsce, miał także przerwy w zatrudnieniu. Uczestniczka otrzymała w czasie trwania wspólności spadek, który spieniężyła w 1997 roku, otrzymując kwotę 17.000 złotych. Po ustaniu wspólności ustawowej wnioskodawca wyprowadził się ze wspólnie zajmowanego domu położonego w G. ie, w którym pozostała uczestniczka z dziećmi stron z małżeństwa.

Dokonując oceny zgłoszonego przez uczestniczkę żądania rozliczenia nakładów z jej majątku osobistego na majątek wspólny polegających na sfinansowaniu z pieniędzy spadkowych kosztów wykończenia budynku mieszkalnego stron, Sąd Rejonowy stwierdził, że E. R. nie udowodniła rodzaju ani zakresu tych robót, co uniemożliwiło ich rozliczenie i skutkowało przyjęciem wartości nieruchomości wspólnej bez uwzględnienia tego roszczenia uczestniczki. Dokonując podziału majątku Sąd Rejonowy wskazał, że jest on zgodny z wnioskami składanymi przez wnioskodawcę i uczestniczkę w toku postępowania, a

nadto uwzględnia sytuację istniejącą po ustaniu wspólności. Sąd przyznał bowiem każdemu z byłych małżonków te przedmioty majątkowe, które już od dłuższego czasu pozostawały w ich faktycznym władaniu i z których korzystali.

We wniesionej od powyższego orzeczenia apelacji uczestniczka E. R. zaskarżyła postanowienie w punktach I, II, w części w jakiej Sąd pierwszej instancji przyznał jej prawo własności nieruchomości oraz samochodu osobowego, a także w punkcie IV oraz VI. Zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 229 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c., art. 233 k.p.c. przez błędną ocenę dowodów skutkującą nie ustaleniem i nie rozliczeniem nakładów poczynionych z jej majątku osobistego na majątek wspólny oraz naruszenie art. 217 § 3 k.p.c. przez niezgodne z prawem oddalenie przez Sąd Rejonowy jej wniosków dowodowych o dopuszczenie dowodów z uzupełniających opinii biegłych sądowych z zakresu wyceny nieruchomości i ruchomości. Apelująca zarzuciła także naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 214 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1035 k.c. przez przyznanie jej prawa własności nieruchomości i samochodu osobowego marki Peugeot 206 z obowiązkiem dopłaty na rzecz byłego męża mimo sprzeciwu uczestniczki co do takiego sposobu wyjścia ze współwłasności. Skarżąca podniosła, że wprawdzie istotnie początkowo wносиła o przyznanie jej nieruchomości, ale na rozprawie w dniu 19 października 2012 roku domagała się przyznania wskazanych składników majątkowych wnioskodawcy ze spłatą na jej rzecz, względnie, w przypadku braku zgody wnioskodawcy na taki sposób podziału - zarządzenia przez Sąd Rejonowy sprzedaży licytacyjnej tych składników z uwagi na brak możliwości poniesienia tak wysokiej dopłaty.

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2013 roku Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację uczestniczki, podtrzymując ustalenia faktyczne i wnioski prawne Sądu Rejonowego.

Sąd drugiej instancji wskazał, że E. R. zmieniła zdanie co do sposobu podziału majątku wspólnego dopiero na ostatniej rozprawie, a zastosowany przez Sąd pierwszej instancji podział uwzględnia dotychczasowy sposób korzystania z majątku przez byłych małżonków. Cena nieruchomości uzyskana ze sprzedaży licytacyjnej byłaby niższa od uzyskanej w drodze sprzedaży indywidualnej, której

uczestniczka może swobodnie dokonać, jeśli nie jest zainteresowana tą nieruchomością.

W skardze kasacyjnej wywiedzionej od powyższego postanowienia uczestniczka E. R. zarzuciła naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 212 § 2 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.o., i niewłaściwe przyjęcie, że dopuszczalne jest przyznanie składnika majątkowego na własność temu z byłych małżonków, który na to nie wyraża zgody. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 233 § 1 i 2 k.p.c., art. 227 k.p.c. w zw. z 232 k.p.c., art. 217 § 2 w zw. z art. 684 k.p.c. i art. 567 § 3 k.p.c. Formułując te zarzuty domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości oraz uchylenia poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w K. w opisaney części, a także przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Stosownie zaś do art. 398¹³ § 2 w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z regulacji tych wynika istota specyfiki skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka kontroli legalności prawomocnego orzeczenia wydanego przez Sąd drugiej instancji po ponownym merytorycznym rozpoznaniu sprawy z uwzględnieniem zarzutów apelacyjnych (por. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124, uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r.- zasada prawna - III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Z podanych przyczyn usuwa się spod kontroli kasacyjnej zasadniczy zarzut sformułowany w ramach drugiej podstawy kasacyjnej – naruszenia art. 233 w związku z art. 227 i 232 k.p.c. przez zaniechanie należytego i wszechstronnego rozważenia przez Sąd drugiej instancji zebranego w sprawie materiału dowodowego i błędną ocenę przeprowadzonych w sprawie dowodów.

Związanie ustaleniami faktycznymi nie wyłącza kontroli zgodności z prawem postępowania przed Sądem drugiej instancji, w przeciwnym razie bowiem wyłączona byłaby druga podstawa skargi kasacyjnej (art. 398¹ § 1 pkt 2 k.p.c.), zawierająca tylko ograniczenie w postaci wpływu uchybienia na treść rozstrzygnięcia. Skarżąca zarzuciła w ramach drugiej podstawy kasacyjnej naruszenie art. 217 § 2 w związku z art. 684 i art. 567 § 3 k.p.c. przez oddalenie jej wniosków o dopuszczenie dowodów z opinii uzupełniających biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości i ruchomości celem wyliczenia nakładów z majątku osobistego uczestniczki na majątek wspólny oraz wartości ruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego. Wnioski te oddalił jednakże nie Sąd drugiej instancji, a Sąd Rejonowy wskazując, że dotychczas złożone opinie pisemne i ustne biegłych sądowych uznaje za kompletne i miarodajne, a biegli odnieśli się do zarzutów zgłoszonych przez uczestniczkę postępowania. Kwestionując zgodność tych decyzji Sądu Rejonowego z prawem procesowym uczestniczka nie wносиła w apelacji o przeprowadzenie tych dowodów przed Sądem drugiej instancji, a Sąd drugiej instancji nie wydał w tym przedmiocie żadnego postanowienia, co czyni niezasadnym przytoczony wyżej zarzut w formie przedstawionej w skardze kasacyjnej.

Natomiast usprawiedliwiony okazał się zarzut naruszenia prawa materialnego - art. 212 § 2 k.c. w związku z art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.o., albowiem rzeczywiście Sąd Okręgowy wadliwie zaaprobował niezgodne z cytowanymi przepisami rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego skutkujące przyznaniem dwóch najistotniejszych i najcenniejszych przedmiotów majątkowych E. R. mimo, że nie tylko o to nie wносиła, ale jednoznacznie sprzeciwiła się takiej decyzji Sądu.

W orzecznictwie za utrwalony uznać należy pogląd, podzielany także przez Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną, zgodnie z którym, w postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd nie może wbrew woli uczestnika przyznać mu określonego składnika majątkowego i zasądzić od niego na rzecz innego uczestnika spłatę lub dopłatę (art. 46 k.r.o. w związku z art. 1035 k.c. i art. 212 § 2 k.c.). Motywy braku zgody uczestników postępowania na taki sposób wyjścia ze współwłasności, jak również względy na zasady współżycia społecznego czy interesy majątkowe lub życiowe uczestników nie mają tu

znaczenia. Jeżeli przy zniesieniu współwłasności żaden ze współwłaścicieli nie wyraża zgody na przyznanie mu określonej rzeczy, sąd zarządza jej podział cywilny czyli sprzedaż licytacyjną (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 listopada 1998 roku, II CKN 347/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 108 i z dnia 14 listopada 2012 roku, II CSK 187/12, niepubl.). W postanowieniu z dnia 8 sierpnia 2003 roku (V CK 174/02, niepubl.) Sąd Najwyższy wskazał, że zawarte w art. 212 § 2 k.c. sformułowanie „rzecz, która nie daje się podzielić” odnosi się nie tylko do takiej rzeczy, która fizycznie (w naturze) nie daje się podzielić, ale także do rzeczy, której podział i przydzielenie jej części na własność poszczególnym współwłaścicielom jest niemożliwe ze względu na okoliczności konkretnej sprawy (przykładowo z uwagi na stosunki osobiste lub rodzinne łączące współwłaścicieli, ich zasobność, rodzaj wniosków o zniesienie współwłasności). Podobnie ocenić należy sytuację, gdy żaden ze współwłaścicieli nie wyraża zgody na przyznanie mu rzeczy, w takiej bowiem sytuacji sąd zarządza jej sprzedaż.

W rozpoznawanej sprawie taka właśnie sytuacja miała miejsce, co decyduje o zasadności zarzutu sformułowanego w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej i w konsekwencji prowadzi do uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.